

Redak je jubilej 170 godina trajanja. A upravo jedan takav je obeležila Srpska čitaonica u Irigu, podsećanjem na svoje duhove i svetovno prolaženje kroz trovekovno trajanje, na dan Svetog Trifuna, 14. februara. Po tradiciji, kako je to bilo i davne 1842. godine, 14. januara, kada je Srpska čitaonica i zvanično počela sa radom, sa obredom sečenja slavskog kolača, sa orezivanjem loze i polivanjem vinom, kako bi i ove godine dala dobar rod i očuvala dobar glas iriških vinogradara i vinara. Ovo je bila prilika da se domaćini zahvale pravosveštenstvu vladiki sremskom gospodinu Vasiliju, i sveštenicima Srpske pravoslavne crkve na učešću u ovom obredu.

-Poslanici Srpske čitaonice u Irigu, korisnici njenih usluga kroz vekove, mogu biti ponosni na ovaj veliki jubilej. Svi ljudi koji danas rade ili su radili u ovoj čitaonici tokom godina, mogu danas sa visoka da pogledaju na sve ostale, kako zbog prirodne okolnosti da se Irig nalazi na najvišoj nadmorskoj visini u našoj Vojvodini, u odnosu na sva ostala mesta, toliko još više zbog činjenice da se obeležava jedan ovako vredan i visok jubilej kao što je 170 godina trajanja jedne ustanove koja je bila stožer kulturnih i obrazovnih delatnosti naše iriške opštine, našeg Srema, pa i šire.

Vera Novković, direktorica Srpske čitaonice, prisutnima se obratila kraćim istorijskim pregledom:

-Poštovano prevasveštenstvo, uvaženi oci, zvanice, dame i gospodo, dragi nam gosti, čast mi je i zadovoljstvo da vas pozdravim danas u zdanju Srpske čitaonice u Irigu. Danas je naša Krsna slava, Dan čitaonice i veliki jubilej. Mereći merilima ljudskim, 170 godina je dug period. Vremeplovom ćemo zaploviti na početak XIX veka. Godine 1826. osnovana je Matica srpska, a dve godine nakon toga, 1828. godine Irižani su osnovali Podružnu sremsku biblioteku, i ona je među najstarijima u srpskom narodu. Sa manjim prekidom njen rad trajao je sve do 1842. godine. Ova biblioteka nije u potpunosti odgovarala potrebama Irižana, jer je njihov interes bio drugačiji. Kao trgovcima koji su, radoznao i komunikativan svet, više im je odgovarala čitaonica koja će biti pretplaćena na novine, iz koje će biti obavешteni šta se u bližoj i daljoj okolini i uopšte u svetu dešava. Zato su rodoljubivi Srbi u Irigu, osnovali 23. decembra po starom ili 14.

januara po novom kalendaru, Srpsku čitaonicu Irig. Za njeno osnivanje najzaslužniji je Dimitrije Krestić, arhimandrit manastira Krušedola, koji je okupio predstavnike svih društvenih slojeva. „Da li je slučajno što je Srpska čitaonica osnovana baš u Irigu? Nije. Sam izgled gradića ne podseća na klasična vojvođanska ušorena mesta, sav je razbacan po obroncima Fruške gore, nemirnih izukrštanih linija“. Tako je rekao Borislav Mihajlović Mihiz. Irig nije obično sremsko mesto. To je gradić značajan poslednjih bar IV veka, u kome se uvek nešto, i to nešto posebno dešavalo.

-Od svog osnivanja čitaonica postaje nosilac kulturnih zbivanja. Već sledeće, 1843. godine, iz nje se izdvaja Dobrovoljno društvo pozorišno, čiji je rad zabranjen 1848. godine. Zabeleženo je da su kostime pozajmljivali tek osnovanom SNP u Novom Sadu, i ostalim družinama po Sremu.

-Biblioteka-čitaonica, raspolagala je bogatim fondom starih knjiga i časopisa, koje je retko koja naša biblioteka tada imala. U njoj su bila prva izdanja dela Dositeja Obradovića, i potpune zbirke srpskih kulturnih časopisa.

-Tokom tih 170 godina, dešavali su se i usponi i padovi. Njateži su sigurno bili periodi ratova. Početak Prvog svetskog rata donosi prisilan prekid rada odnosno, prvi prekid rada Čitaonice. U periodu između dva svetska rata Čitaonica gubi svoj nekadašnji značaj i ugled, koji će joj vratiti Vasa Stajić i napredni iriški učitelj Steva Jeftić. Godine 1941. okupacija Jugoslavije nije poštedela ni Srpsku čitaonicu u Irigu. Njen rad je drugi put zabranjen. Poharane su sve vrednosti, a knjige su iznete na trg i spaljene. Tako svoj stoti rođendan (1942) Čitaonoca nije proslavila, jer nije ni postojala. Minirana je i zgrada čitaonice i dignuta u vazduh. Sve što nije uništeno, zauvek je nestalo u ruševinama i plamenu. Srećom, nekoliko desetina knjiga je sačuvano kod čitalaca i to je bila osnova njenog novog knjižnog fonda. Među tim knjigama sačuvana je, i za nas najvrednija knjiga. To su „Pisma“ Dositeja Obradovića, sa posvetom Grigorija Vozarevića, koji je jedini sačuvani dokaz da je Srpska čitaonica zaista najstarije čitalište u Srba. Posle rata, Čitaonica radi u okviru KUD-a Zmaj do proslave svoje 120-to godišnjice, kada dobija novu zgradu, inventar i brojne poklone od izdavača širom Jugoslavije. Tada čitaonica donosi odluku o održavanju Saveta bibliotekara Srema, koji se održava do danas. Počasni član čitaonice, Irižanin Brislav Mihajlović Mihiz, na prvom Savetu rekao je ovako: „To je više nego praznik. To je Srem. Komadić sveta u susedstvu Hopova, Ravanice i Krušedola. To je istorijsko sećanje na Dositeja, Zmaja, na „Slepačku akademiju“, na borbe i ustanke slobode, politička prava i ustavnu ravnopravnost Srba u Vojvodini u doba tuđih zastava i tuđih careva početkom prošlog veka. Bili su ratovi i nevremena. Odavde se polazilo i odavde se sticalo, čuvalo i trajalo. Mnogo srca, pesme i vina. Mnogo bezumne hrabrosti i razumne plemenitosti. Mnogo Fruške gore i Srema, i svih nas odjednom, od graničara do Solunaca. I zato, to je više nego praznik. Trenutke kada se u požutelim pepeljastim godinama, nataloženim ratovima vraća ukus, boja i smisao. Vraćaju se puls i nova sunčana groznica. Vraća se vrednost

koja ih izjednačuje sa onim današnjim i onim sutrašnjim danima. Irig je vek XIX-ti, vek XX-ti, vek XXI.“

-Čitaonica je bila i ostala pokretač svih kulturnih dešavanja u svojoj opštini i u svom kraju.

-Srpska čitaonica imala je izdavačku delatnost. 70-tih godina prošlog veka obnovljeno je izdanje časopisa „Stražilovo“, i pokrenuta istoimena edicija, u kojoj su objavljivani mladi neafirmisani pisci. Štampano je preko 200 naslova. Ove godine bi bi Mihiz, da je živ, napunio 90 godina, i čitaonica će pokušati da prikupi sredstva da objavi Sabrana dela Borislava Mihajlovića Mihiza.

-Čitaonica je pokretač značajnih manifestacija, kao što su „Dositejevi dani“ i manifestacija „Milici u pohode“.

-Povodom 150-togodišnjice otvorena je i Galerija Srpske čitaonice u Irigu.

-Od 2005. godine, u okviru čitaonice, pod pokroviteljstvom Vlade Vojvodine, uz veliku pomoć Ministarstva kulture i Opštine Irig, osnovan je fond Borislav Mihajlović Mihiz, koji nagrađuje mlade dramske pisce, već osam godina.

-Srpska čitaonica danas radi u matičnoj biblioteci u Irigu, i ima dva odeljenja u Vrdniku i Jazku. U svojim fondovima danas ima preko 40.000 knjiga a u galeriji preko 100 umetničkih dela.

-Parola pod kojom je osnovana Čitaonica glasila je: ljubav i sloga, i to ostaje moto kroz svih ovih 170 godina i dalje.

Obeležavanje Dana Srpske čitaonice, koji pada na Dan Svetog Trifuna, i obeležavanje 170-to godišnjice njenog delovanja, počelo je tradicionalnim sečenjem slavkog kolača.

Posebni gost ovoga puta bio je vladika sremski Vasilije sa sveštenstvom. Vladika je obavio simboličnu rezidbu vinove loze, i osvetio sve vinograde u kraju, a zatim je program posvećen obeležavanju jubileja, jednom prigodnom izložbom koja prati svih 170 godina trajanja Čitaonice i značajne datume.

Dodeljana je, po četrnaesti put od postojanja Čitaonice, Povelja njenom počasnom članu. Upravni odbor je izabrao prof. dr Jovana Jovičića, gitaristu i fizičara, umetnika i naučnika, da se pridruži plejadi istaknutih građana, umetnika i naučnika, boraca za ljudska prava.

Nagrada „Luča“ ustanovljena pre trideset godina, ove godine je pripala gospodinu Savi Jojiću, uglednom građaninu, Irižaninu, vlasniku vinarije Mačkov podrum, koji je uradio nešto posebno, nešto drugačije. Uz našu pomoć, raspisao je konkurs za najlepšu pesmu o vinu i ljubavi i nagradio dobitnike, sa jednom lepom idejom da to postane tradicija i da nakon nekoliko godina, izborom tih pesama objavimo antologiju poezije.

Godišnju nagradu Iriške čitaonice, zaslužili su čitaoci Marija Nedić i Suzana Vizmeg.

U muzičkom delu, pored istaknutog gitariste Uroša Dojčinovića, nastupili su i Željko Vučković i Isidora Korošec.

Zahvaljujući donaciji iriških vinara i uglednih ljudi ovoga mesta, u restoranu „Naša kuća“ na Iriškom vencu, organizovan je svečani ručak i druženje mnogobrojnih gostiju.

Više slika sa proslave jubileja Iriške čitaonice, možete videti [o v d e](#).